

14. NEKOLIKO IMAGOLOŠKIH OPASKI O *ZIMSKOM LJETOVANJU* I DESNIČINIM SUSRETIMA

Davor Dukić

Sažetak: Tematski svijet romana *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice karakterizira mnoštvo kolektivnih identiteta: 1) etničkih (talijanski/srpski/hrvatski), 2) konfesionalnih (katolički/pravoslavni), 3) jezičnih (slavenski/talijanski); 4) političkih (fašistički/četnički/partizanski), 5) sociokulturnih (urbani/ruralni). Sve to sugerira primjerenost romana imagološkoj analizi. Takva analiza, međutim, pokazuje da u romanu dominira svojevrsna građansko-elitističko-kozmopolitska ideologija prema kojoj se prezire svaka identifikacija ispod razine svjetonazorskog (filozofskog). U tom se smislu od navedenih pet razina tek sociokulturna pokazuje donekle semantički relevantnom. *Zimsko ljetovanje* je tako primjer književnog otpora stereotipnim/imagotipskim generalizacijama.

Cljučne riječi: Vladan Desnica, *Zimsko ljetovanje*, imagologija, kolektivni identitet, stereotip.

I.

U romanu *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice ovako se opisuje prvi odlazak četvorice Zadrana u njihov razrušeni grad, iz kojeg su nakon prvog razornog bombardiranja izbjegli u selo Smiljevce:

“Odmah prvih dana muškarci pregnuše da idu u Zadar da obiđu napuštene domove, ali se ženske usprotiviše bojeći se da ih tamo zadesi bombardman, te muškarci moradoše popustiti. No poslije nekog vremena, neprekidno jadikovanje žena za svakim pojedinim komadom kućanstva posebno, sve je više nagonilo ljude da nadvladaju žensko protivljenje (koje je i dalje ostajalo u načelu nesmanjeno), pa da se jednog dana otisnu. Ernesto zajaši svoj bicikl, šjor Karlo i Narcizo Golob uskočiše u kola koja je najmio Morić, i krenuše praćeni opomenama i preporukama žena. Pošli su s kesicama za aprovizaciju koja se dijelila u jednoj baraki podignutoj pod ogradnim zidom grobišta, i s namjerom da iščeprkaju i spase što god iz svojih stanova, koje su možda provalili i opljačkali njemačka soldateska i narod iz okolice, ukoliko ih već bombe nisu razrušile. Nijemcima je pripadala prednost i izbor, i oko kuće na koju su oni stavili ruku drugi su obilazili zaokolišavajući sa strahopoštovanjem,

bojeći se da ne budu strijeljani po vojnoj naredbi o pljački, koju su Nijemci primijenili u nekoliko slučajeva takve drzovitosti. Ono na što Nijemci nisu reflektirali ili gdje su već probrali, prelazilo je u dio pučanstvu iz okolice. Seljaci iz zaleđa, primitivniji i naivnije lakomi, odnosili su bez reda i plana, spopadajući ono što im je prvo podraškalo interes ili fantaziju i onoliko koliko su mogli da uprte ili natovare na svoja uska kola. Otočani, vičniji računu i smišljenom gospodarenju, dugo su obilazili, premišljali, kolebali, navraćali se po više puta na ranije pregledana mjesta, i najzad odlazili, pognuti i zaokupljeni brigom i odgovornošću izbora, bez traga vanjske veselosti. Sutradan su se vraćali lađom – valjda poslije savjetovanja s domaćicom – ravno pred zabrojanu kuću, iznosili stvari poslovno mrzovoljni, pazeći da se ne razbije ogledalo ili ne odvrne noga, mrko pogledajući radoznale prolaznike pogledom radina čovjeka koji prezire badavdžije, te tovarili na lađu s redom i pažnjom, iskorišćujući što bolje prostor, kao da sele. A ako bi putem otkrio na robu kakvu kvarnost, otočanin je prevrtao očima, smatrao se žrtvom i osjećao kao da je podmuklo prevaren.”¹

I premda se u Desničinu romanu često izmjenjuju gledišta likova i pripovjedača, uz malo zdravog razuma i dosta čitateljske pozornosti lako ih je razlikovati. Ta duboka, generalizirana, dakle ponovljenim iskustvima stečena istina o Nijemcima, vladima i bodulima (srednji izraz ne rabi Desnica) iz upravo navedena ulomka svakako ne pripada zadarskim građanima, čije se motrište inače u romanu često favorizira, ali koji eto tek sad prvi put odlaze u izbombardirani grad, pa nisu ni mogli klasificirati ratne pljačkaše. Znanje, dakle, posjeduje Desničin pripovjedač, a kako je roman pisan u tradiciji koja se širokopotezno naziva realističkom, neće biti stručni *magnum crimen* ako u navedenom ulomku prepoznamo trag esejiziranog diskursa u kojemu se razotkriva autorska svijest. Desnica se, dakle, poigrava trima stereotipima: o njemačkom redu i zakonu, o vlaškom primitivizmu i bodulskoj (u odnosu na vlašku) civilizacijskoj superiornosti (“vičniji radu i smišljenom gospodarenju”). I kao što u svakoj dobroj modernoj, zapadnoj, građanskoj literaturi biva – stereotipi trebaju biti uzdrmani: izokrenuti ili barem dobrano relativizirani. Tako njemački red i zakon postaju tek preduvjet za prvenstvo u pljački, vlaški primitivizam se očituje kao djetinje naivna pohlepa, a bodulska radišnost kao hladnokrvno licemjerna gramzivost.

U ostalim dijelovima romana vrlo je malo elemenata od kojih bi se dala sastaviti suvislija slika o Nijemcima. Isto vrijedi i za bodule: roman ne tematizira njihovu domenu, a dvoje otočana koje je sudbina dovela u vlaški kraj, bijedno je završila: jednog bezimnog što je s vladima razmjenjivao sol za kukuruz, zbog njegove kožne jakne i/ili novca, ubila je mala, tek formirana naoružana skupina Smiljevčana, četnika ili partizana – nije posve jasno – dok je u Karinu slična skupina namjestila pušku u prozor popove kuće, ali je metak umjesto njega pogodio njegovu sluškinju, bodulicu Baricu. S druge strane, roman se najvećim dijelom odigrava u vlaškom prostoru, u selu Smiljevci nedaleko Zadra, i ako bi trebalo sintetizirati predodžbu o tom prostoru, danu dijelom kroz motrište likova iz Zadra, samih Smiljevčana i pripovjedača, ne bi to bilo daleko od rezigniranih riječi: *Dio mio, che condizioni! I vive proprio come le bestie!*,² što ih potkraj romana izgovara šjor Karlo, nositelj svojevrstne moralne vertikale zadarskih izbjeglica. Čemu onda uopće služi ta pripovjedačeva/Desničina crtica o mentalitetskim razlikama ratnih pljačkaša? Je li riječ naprosto o tek nešto književnički sočnije registriranoj činjenici da su imovinu Zadrana, nakon pada njihove države, pljačkali novi okupatori Nijemci te slavenski svijet iz okolice? Je li ta povijesna istina dublja i bogatija ako joj se pridoda

¹ Vladan DESNICA, *Zimsko ljetovanje*, Zagreb 1968., 65.-66. Svi navodi iz romana prema tom izdanju, što ga je za ediciju “Pet stoljeća hrvatske književnosti” priredio V. Pavletić (dalje: PSHK 117).

² *Isto*, 172.

generalizacija o etno-kulturnoj uvjetovanosti različitih pljačkaških praksi? Ili je važan onaj još dublji (antiratni) smisao da rat izvrće kolektivne kulturne/svjetonazorske vrijednosti? *Zimsko ljetovanje* umjetničko je književno djelo pa ta pitanja nisu ni mišljena ozbiljno, nego kao upitnicima ublažene tvrdnje o mogućim recepcijama njegova semantičkog potencijala.

U svakom slučaju imagotipski je potencijal navedenog i komentiranog ulomka neobično jak i eksplicitan. Ističem – “neobično jak” – uzimajući u obzir imagotipsku neeksplicitnost romana u cjelini.³ Podsjećam: skupina Zadrana, pripadnika nižeg srednjeg staleža (“srednje ruke” kako se kaže u romanu), koja, bez obzira na (pretpostavlja se) različito etničko podrijetlo (o kojemu se uostalom u romanu previše ne raspreda), predstavlja osobitu talijansku provincijalnu gradsku kulturu, dolazi u pravoslavno (dakle srpsko) selo Smiljevce, kako bi izbjegla ratnu pogibelj što je sa sobom nose saveznički bombarderi nakon Pada Italije. Sraz je općekulturni – etnički (talijansko-srpsko-hrvatski), konfesionalni (katoličko-pravoslavni), jezični (slavensko-talijanski), politički (fašističko/talijansko-četničko-partizanski) i sociokulturni (urbano-ruralni). Ako se netko već bavi problemom identiteta/alteriteta u književnosti, dakle diskurzivnim praksama kolektivne identifikacije, može li se zamisliti pogodniji roman nego što je *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice? Pitanje je, naravno, ironično. Svatko tko je pozorno i bez predrasuda, kojima se pošto-poto u tekstu pronalazi ono što se željelo pronaći, čitao Desničin roman, zna da od navedenih pet identitetskih razina, samo ona najopćenitija, što sam je iz nužde nazvao socio-kulturnom, prožima čitavo djelo, dok su ostale ili njoj podređene ili jedva naznačene. Pokušat ću to oprimirati.

a) *Etnički (nacionalni) sraz*. Prezimena izbjeglih Zadrana (Doner, Golob, Morić, Kreso-ević) ali i neki detalji iz njihove porodične povijesti (djed Ernesta Donera je došao u Zadar iz Sudeta i s Anetom Šašić izrodio talijansku djecu) upućuju na njihovo različito etničko podrijetlo, no skupina u romanu djeluje jedinstveno, kao izraz neke drevne dalmatinske romansko-slavenske simbioze. S druge strane, konfesionalna, pravoslavno-katolička podjela zadarske okolice ni na jednom se mjestu u romanu ne preimenuje u svoje nacionalne, srpske odnosno hrvatske pandane. Štoviše, iz zadarske perspektive sve je to Morlakija, koja se, ako joj se baš hoće istaknuti jezična i kulturna posebnost, može nazvati i Hrvatskom, pa okorjeli Zaratini Pompo Bauk na nagovor šjor Karla da pođe s njim u Smiljevce odgovara: “...tu sam se rodio i tu hoću i da umrem. A osim toga, bojim se da me tamo, u Morlakiji, ne pohrvate: sigurno bi me prekrstili u *Pompislava!*”⁴

b) *Konfesionalni sraz*. Susret grada i sela, Zadrana i Smiljevčana, ima i svoju konfesionalnu komponentu: prvi su odreda katolici, Smiljevci su pak pravoslavno selo. No, ta opreka ni u prostoru pripovjedačeva glasa ni u govoru likova nikad ne poprma neki viši ili dublji smisao. Tek usput pripovjedač napominje kako župnik iz Privlake prolazi kroz Smiljevce “taktično i suzdržano, kako se već prolazi kroz selo druge vjere”⁵. Već je spomenuta sudbina katolkinje, bodulice Barice koja je služila kod pravoslavnog popa u Karinu. Njezinu je smrt jedan pravoslavac prokomentirao: “A koji vrag nagna bodulicu Baru da ide u službu rišćanskom popu”.⁶ U opisu *zimskog ljetovanja* Zadrana u Smiljevcima Desnica ne zabo-

³ O pojmu *imagotip* kao prepoznatljivoj, vrijednosno obojenoj i povijesno uvjetovanoj predodžbi v. Manfred S. Fischer, “Komparatistische Imagologie: Für eine interdisziplinäre Erforschung national-imagotyper Systeme”, *Zeitschrift für Sozialpsychologie*, 10/1979., br. 1, 30.-44.; hrvatski prijevod u zborniku *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*, Zagreb 2009., 37.-56.

⁴ DESNICA, *n. dj.*, 150.

⁵ *Isto*, 68.

⁶ *Isto*, 155.

ravlja spomenuti ni Božić: on je za Zadrane u tuđoj, pravoslavnoj sredini posebno otužan, ali protječe bez znakova vjerske netrpeljivosti (barem se oni ne bilježe).

c) *Jezični sraz*. Jezično-leksička osnovica Desničina romana je književni jezik dalmatinskih Srba, koji u leksičkom izboru obilježavaju karakteristični regionalizmi, srbizmi, turcizmi i talijanizmi. Govor Smiljevčana, domaćeg srpskog stanovništva, katkad se vjerno reproducira, što kod čitatelja koji poznaje taj govor može djelovati izrazito smiješno i književno uspješno. Taj govor, međutim, Zadrani slabo razumiju. Antologijski je primjer onaj pri početku romana:

“Pitaš najjednostavnije: ‘Ima li mlika?’ – a oni odgovore: ‘Posalo tele.’ Ti ponoviš pitanje, a oni opet: ‘Velju ti, Mićo zaboravio da odluči tele, pa posalo!’ I sad opet ne znaš na čemu si, što sve to govorenje treba da znači i na koju od dviju alternativa moraš da ga svedeš: ‘ima mlika’ ili ‘nema mlika?’”⁷

Jezik romana ipak očigledno ne reproducira stvarnu govornu praksu na realističan način. I premda vizura Zadrana, pa i njihove govorne partije dominiraju romanom u odnosu na vizuru i govor Smiljevčana, jezik romana je više “smiljevački” nego “zadarski”. U nekoj vjerodostojnoj reprodukciji očigledno bi trebalo biti daleko više talijanizama i talijanskog. Vidi se to i u kontroverznoj sceni nazočnosti Zadrana na govoru četničkog vojvode Duleta i njihovoj četničkoj zakletvi:

“Izgubljeni u toj šumi podignutih desnica, Zadrani ne imadoše kud-kamo već i oni podignu tri prsta i pokušaju da ponavljaju čudne riječi zakletve. Mrsili su pod nos te nerazumljive riječi, trudeći se da što vjernije reproduciraju bar njihov ritam – praznu košuljicu njihova zvuka.”⁸

Čini se da to nerazumijevanje nije bilo posljedica prostorne udaljenosti Zadrana od govornika u dvorani, niti je bilo prouzročeno naročitim sadržajem prisege – prije će biti da je riječ o naprosto manjkavoj jezičnoj kompetenciji Zadrana u prostoru gradskog zaleđa.

d) *Politički sraz*. Upravo spomenuta scena četničke zakletve Zadrana najzornije oslikava ironijsko-apsurdni Desničin modus obrade smrtno ozbiljnih političkih stvari. Samo zbog tog, tj. zbog tobože jednostrane realističke/naturalističke metode, doživio je oštar napad socrealističke književne kritike: Zadrani su u njegovu romanu odreda politički nezainteresirani, a morali su biti simpatizeri fašizma; “fašistički krvnici” prikazani su kao smiješne figure; partizani se spominju samo u jednoj rečenici, a četničkom je skupu posvećeno čitavo poglavlje; nigdje se ne kaže je li razbojnička Dragina skupina četnička ili partizanska, a morala je biti četnička itd.⁹

d) *Socio-kulturni sraz*. Dvojestvo svjetova Desničina romana duboko je i nepomirljivo – no, ta podjela ne proistječe, dakle, iz etničkih, konfesionalnih i političkih razlika. Jezične su razlike, čini se, dalekosežnije, no zapravo je ipak riječ o različitim sustavima vrijednosti, o dubokim sociokulturnim razlikama.¹⁰ Pokušaj pomirenja i razumijevanja različitih svjetova koji traje jednu jesen i veći dio zime završava katastrofalno: djevojčicu/bebu Mafaldu/Špižmicu je ubio krmak Migud; sušičavoj djevojci Lini nije pomogao seoski zrak, stariji se

⁷ Isto, 62.

⁸ Isto, 132.-133.

⁹ Joža HORVAT, “Vladan Desnica: Zimsko letovanje”, *Književne novine*, 3/1950., br. 26, 4; Marin FRANIČEVIĆ, “Zimsko ljetovanje Vladana Desnice”, *Republika*, 6/1950., knj. II, br. 7, 456.-457.; Živko JELIČIĆ, “Zimsko ljetovanje Vladana Desnice”, *Hrvatsko kolo*, 3/1950., br. 3, 549.-555. Vladan Desnica je odmah nakon prve, vrlo kratke negativne recenzije Jože Horvata napisao odgovor koji je objavljen tek četiri godine kasnije, uz bilješku koja ukratko upućuje i na druge dvije ovdje spomenute negativne recenzije, ali i na kasnije pozitivne ocjene M. Matkovića, A. Tišme i Č. Price; usp. Vladan DESNICA, “O jednom gradu i o jednoj knjizi”, *Zadarska revija*, 3/1954., br. 1, 21.-28.

¹⁰ U svojevrsnom samotumačenju *Zimskog ljetovanja* opreku grad/selo kao temeljnu značenjsku opreku romana ističe i sam Vladan Desnica (v. bilj. 9).

Zadrani (šjor Karlo i Anita) vraćaju u razoreni grad, a ostali uglavnom bježe u Italiju. San šjor Karla da bi i Morlakija jednog dana mogla postati civilizirani ruralni prostor poput južnog Tirola (njegov Alto Adige) posve se rasplinuo.

Gotovo sve na površini *Zimskog ljetovanja*: njegov jezik i vremensko-prostorne tematske odrednice upućuju na to da je riječ o prozi izrazite “lokalne boje”. No, čini se, da pokušaj iščitavanja dublje semantike teksta, poduzet ovdje letimičnim pogledima iz imagološke vizure, dovodi do drukčijih zaključaka. Ključni pojmovi “građansko”, “individualističko”, “elitističko”, “kozmpolitsko”, donekle čak i “egzistencijalističko”, koji se tako lako vezuju uz Desničina *Proljeća Ivana Galeba*, s jednakim se pravom mogu vezati i uz *Zimsko ljetovanje*. Mora da je to, makar intuitivno, osjetila i socrealistička kritika. *Zimsko ljetovanje*, kao svaka “dobra literatura”, prelazi granice tematiziranog vremena i prostora otvarajući mogućnost čitateljske identifikacije/prepoznavanja u drugim vremenima i na drugim prostorima. (Doduše, u svakom će prijevodu biti nepovratno izgubljeno Desničino jezično majstorstvo, koje mu ni socrealistička kritika nije mogla zaniijekati.) Desnica je, čini se, i sam signalizirao potrebu univerzalnijeg razumijevanja priče *Zimskog ljetovanja*, pa tako šjor Karlo na jednom mjestu razmišlja kako i običan, svakodnevn život donosi neobične i zanimljive događaje:

“Jer – govorio je – ljudi su ljudi i život je život na svakom mjestu kugle zemaljske. Razlagao je kako nam se život, i pored njegove prividne jednoličnosti, ako se samo malo dublje i pozornije razmotri, pokazuje u stvari vrlo složen, pun neočekivanog i, ukoliko samo nije tragičan, vrlo zanimljiv. Da stoga, na koncu konca, čovjek može da doživi u Smiljevcima ili u Žagrovcu neke čudne i neobjašnjive stvari i da dođe u svakojake situacije, ne manje nego u San Francisku ili Jokohami.”¹¹

II.

Ovaj skup nije posvećen Vladanu Desnici, ali piščevo je ime više od njegova loga, krovni naziv “Desničini susreti” u svakom je pogledu obvezujući. Pravi naslov je “Pripadnost kulturi – kultura pripadanja”, a jedna od ključnih riječi u pozivu na skup, a onda i, čini mi se, najčešći pojam u naslovima priopćenja jest “identitet”, štoviše “kolektivni identitet”. Na taj se pojam nedvojbeno nadovezuje i sintagma “književna imagologija”, zapisana među drugim programskim natuknicama poziva na skup. Podsjećam: književna je imagologija grana komparativne književnosti koja s “nacionalnog motrišta” proučava nastanak, mijene i recepcijske učinke nacionalnih stereotipa i drugih imagotipskih nacionalnih predodžbi, poglavito zapadnoeuropskih, koje se javljaju u književnosti, književnoj kritici i književnoj povijesti.¹² Hugo Dyserinck, utemeljitelj aachenske komparatistike i njezine imagološke škole, koja je djelovala od 1967. do sredine 90ih. objavio je 2002. u uglednom mađarskom

¹¹ *Isto*, 134. Sličnu misao o besmislu eskapističkog egzotizma utjelovljenog u prepoznatljivim temama popularne književnosti te o istodobnom sljepilu za zanimljivosti vlastita prostora, razvija i junak romana *Proljeća Ivana Galeba* (Vladan DESNICA, *Proljeća Ivana Galeba*, Zagreb 1968., 87.-91.; PSHK 117, knj. II).

¹² Atributom “književna” naglašava se vezanost uz znanost o književnosti i njezine uobičajene objekte istraživanja: lijepu književnost i diskurs o njoj. U prošlosti se, osobito na njemačkom govornom području, češće rabio atribut “komparatistička”, čime se legitimirala inkorporiranost u komparativnu književnost kao samostalnu književnoznanstvenu disciplinu. U praksi su se spomenuta načela i ograničenja, na sreću, često prelazila: istraživanja su se obavljala i unutar jedne pojedinačne kulture (nacionalne književnosti), a među izvorima su se pojavljivali i publicistika, historiografija i film. Stoga se čini primjerenim, bez opasnosti od nesporazuma, osloboditi imagologiju određujućih atributa. Širi uvid u tu istraživačku paradigmu v. u recentnijim priručnicima *Imagology: The cultural construction and literary re-*

komparatističkom časopisu *Neohelicon* raspravu “Von Ethnopsychologie zu Ethnoimagologie: über Entwicklung und mögliche Endbestimmung eines Schwerpunkts des ehemaligen Aachener Komparatistikprogramms” (“Od etnopsihologije prema etnoimagologiji: O razvoju i mogućem krajnjem određenju jedne od težišnih točaka nekadašnjeg aachenskog komparatističkog programa”).¹³ Riječ je o svojevrsnoj rekapitulaciji ili svođenju konačnih računa jedne komparatističke paradigme. Dyserinck u tekstu opisuje genezu aachenskog programa i ponavlja dobro poznate aksiome svoje aachenske škole: o diskurzivnom/neesencijalističkom karakteru nacionalnih stereotipa; o međuuvjetovanosti autopredodžbi i heteropredodžbi, o potrebi nadvladavanja nacionalne vizure itd. U tom tekstu oboružanom nužnom kritičkom aparaturom pojavljuju se i tragovi isповjednog diskursa. Dyserinck tako tu posve eksplicitno govori o političkoj dimenziji književne imagologije. Ono što se u njegovim starijim tekstovima samo usputno spominjalo ili čitalo između redaka, ovdje je nedvosmisleno formulirano: pod pojmom deideologizacije književna je imagologija imala na umu ne samo kritičku dekonstrukciju imagotipičnih struktura europskih nacionalnih identiteta, koje bi vodilo boljem međukulturnom razumijevanju, nego i stvaranje novog europskog nadnacionalnog identiteta utemeljenog na prevrednovanoj europskoj kulturnoj tradiciji.¹⁴ Odatle i koketiranje imagologije s *european studies* u kasnim 80-im i ranim 90-im godinama, što je ostavilo i opipljivih rezultata – jedan od vodećih imagologa danas, Joep Leerssen, karijeru gradi upravo u okviru europskih studija na sveučilištu u Amsterdamu.

I premda su neka druga otvorena pitanja imagološkog pristupa itekako zanimljiva (primjerice problem nadnacionalne vizure i odnosa imagologije prema nacionalnim filologijama i/ili pojedinačnim kulturama, zatim problem imagološkog izbjegavanja razmatranja spoznajne dimenzije stereotipa, ili pak zanemarivanje zanimljive imagološke građe u likovnim umjetnostima ali i u korpusima pravnih tekstova) odlučio sam ovdje problematizirati samo političke implikacije imagologije.

Što, dakle, imagologija može učiniti za Desničine susrete?

Kritička dimenzija. Posao dekonstrukcije nacionalnih stereotipa/imagotipskih predodžbi kao da se razumije sam po sebi. To je ono što se već na ovom skupu čini ili prezentira kao jedna od zadaća. Tu donekle ulazi i imperativ “nadmacionalne vizure” (“totalitet”, “integritet”, “transkulturalnost” kao tome bliski pojmovi). S tim pod ruku, čini se, ide i uvjerenje da takva razmatranja vode produktivnom međunacionalnom dijalogu.

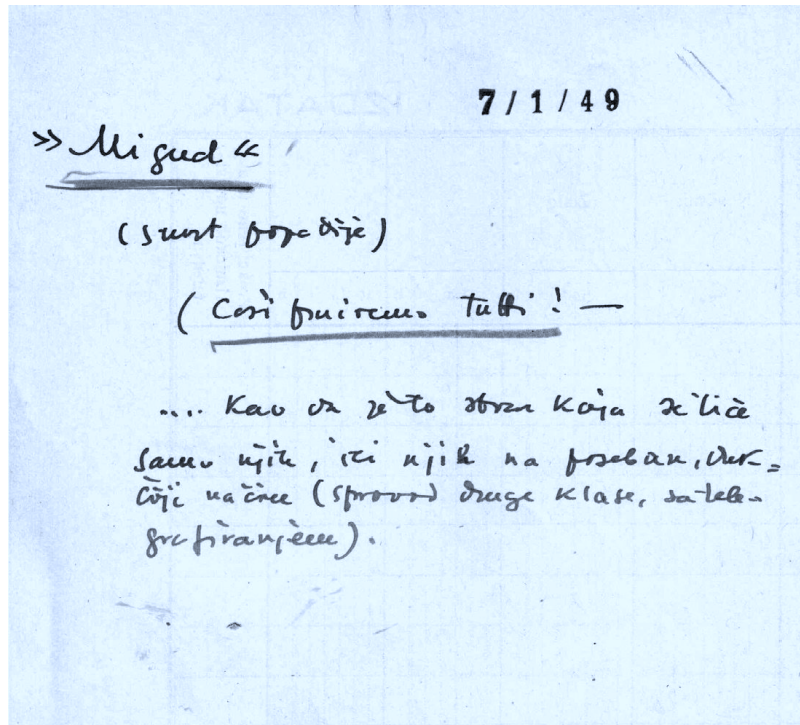
Utopijska dimenzija. Projekt stvaranja nadnacionalnog identiteta ovdje bi, s obzirom na konkretan regionalni karakter, imagološku Europu imao zamijeniti Balkanom. Takve tendencije, pa makar i iskazane između redaka, nisu mi poznate. Pojam “nostalgije” o kojem se danas pri analizi predodžbi o vlastitoj prošlosti na tzv. tranzicijskom europskom prostoru dosta raspravlja, tome je najbliži. Ipak jugoistočne su nostalgije, pretpostavljam, u većoj mjeri neizravna kritika razočaravajuće sadašnjosti nego žudnja za boljom budućnosti, kakvu su njemački i francuski imagolozi uvijek imali pred očima.

A što imagologija može učiniti s Desnicom samim?

presentation of national characters, (ur. M. Beller i J. Leerssen), Amsterdam – New York 2007. te *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*, (prir. D. Dukić, Z. Blažević, L. Plejić Poje, I. Brković), Zagreb 2009.

¹³ *Neohelicon* 29/2002., br. 1, 57.-74.

¹⁴ V. dva starija Dyserinckova imagološka programska teksta: “Zum Problem der ‘images’ und ‘mirages’ und ihrer Untersuchung im Rahmen der Vergleichenden Literaturwissenschaft”, *Arcadia*, 1/1966., 107.-120. te “Komparatistische Imagologie jenseits von ‘Werkimmanenz’ und ‘Werktranszendenz’”, *Synthesis*, 9/1982., 27.-40. Oba su teksta dostupna u hrvatskom prijevodu u zborniku *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*.

Moje poduže razlaganje o *Zimskom ljetovanju*, tom Desničinu “najimagotipskijem djelu”, imalo je za cilj pokazati svojevrsnu inkompatibilnost Vladana Desnice (kao književnog i kulturnog znaka) i ključnog pojma ovog skupa. Eksplicitno i grubo rečeno, uz opasnost simplifikacije i nerazumijevanja: Vladan Desnica je građanski elitist i kozmopolit koji prezire identifikacije ispod razine svjetonazorskog (filozofskog) – etničko, jezično i konfesionalno za njega je akcidentalno i kao takvo ga zapravo ne zanima. To ne znači da pojam identiteta nije operabilan u analizi semantike njegovih djela, kao uostalom i bilo kojeg drugog modernog zapadnog proznog opusa. Riječ je samo o jednom od onih autora koji tradicionalno shvaćanje kolektivnog identiteta demistificira, ironizira, razgrađuje. Riječima teorije književne semantike Gaje Peleša, u Desničinu romanu psihemsko a naročito ontemsko važniji su od sociemskog.¹⁵

Joep Leerssen ističe da kanonska književna djela imaju velik imagološki potencijal.¹⁶ Načelno je to točno. No, razlozi kanoniziranja Vladana Desnice ne leže u njegovu odnosu prema stereotipnim/imagotipskim predodžbama kolektivnih identiteta već prije u njegovu književnom otporu tim, inače legitimnim, strategijama poopćavanja.

EINIGE IMAGOLOGISCHE BEMERKUNGEN ZU *ZIMSKO* *LJETOVANJE* UND ZU *DESNIČINI SUSRETI*

Zusammenfassung: Die thematische Welt des Romans *Zimsko ljetovanje* von Vladan Desnica ist durch eine Vielfalt von Gruppenidentitäten charakterisiert. Es geht um: 1) ethnische (italienische

¹⁵ Gajo PELEŠ, *Tumačenje romana*, Zagreb 1999., 219.-292.

¹⁶ Joep LEERSSEN, “The Rhetoric of National Character: A Programmatic Survey”, *Poetics today*, 21/2000., br. 2, 267.-292., posebno 282. (u hrvatskom prijevodu u zborniku *Kako vidimo strane zemlje...*, 2009., 113.); ISTI, “Imagology: History and Method”, *Imagology...*, 2007., 29. (u hrvatskom prijevodu u zborniku *Kako vidimo strane zemlje...*, 2009., 181.)

/ serbische / kroatische); 2) konfessionelle (katholische / orthodoxe); 3) sprachliche (slawische / italienische); 4) politische (faschistische / tschetnische / partisanische) und 5) soziokulturelle (bürgerliche / bäuerliche) Identitäten. Damit ist der erwähnte Roman für eine imagologische Analyse geeignet. Eine solche Analyse zeigt aber, dass im Roman eine gewisse bürgerlich-elitär-kosmopolitische Ideologie dominiert, in der jede Identifikation unter der weltanschaulichen (philosophischen) Ebene verachtet wird. In diesem Sinne zeigt sich nur die soziokulturelle Ebene als gewissermaßen semantisch relevant. Der Roman *Zimsko ljetovanje* ist damit ein Beispiel für den literarischen Widerstand gegen eine stereotype/imagotype Generalisierung.

Schlüsselwörter: Vladan Desnica, *Zimsko ljetovanje*, Imagologie, Gruppenidentität, Stereotyp.

Literatura

- Manfred BELLER – Joep LEERSSEN (ur.), *Imagology: The cultural construction and literary representation of national characters*, Amsterdam – New York 2007.
- Vladan DESNICA, “O jednom gradu i o jednoj knjizi”, *Zadarska revija*, 3/1954., br. 1, 21.-28.
- Vladan DESNICA, *Zimsko ljetovanje*, Zagreb 1968.
- Davor DUKIĆ – Zrinka BLAŽEVIĆ – Lahorka PLEJIĆ POJE – Ivana BRKOVIĆ, I. (priř.), *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*, Zagreb 2009.
- Hugo DYSERINCK, “Zum Problem der ‘images’ und ‘mirages’ und ihrer Untersuchung im Rahmen der Vergleichenden Literaturwissenschaft”, *Arcadia*, 1/1966., 107.-120. [hrvatski prijevod u zborniku *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*, Zagreb 2009, 23.-36.]
- Hugo DYSERINCK, “Komparatistische Imagologie jenseits von ‘Werkimmanenz’ und ‘Werktranszendenz’”, *Synthesis*, 9/1982., 27.-40. [hrvatski prijevod u zborniku *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*, Zagreb 2009, 57.-70.]
- Hugo DYSERINCK, Hugo. “Von Ethnopsychologie zu Ethnoimagologie: über Entwicklung und mögliche Endbestimmung eines Schwerpunkts des ehemaligen Aachener Komparatistikprogramms”, *Neohelicon*, 29/2002., br. 1, 57.-74.
- Manfred S. FISCHER, “Komparatistische Imagologie: Für eine interdisziplinäre Erforschung national-imagotyper Systeme”, *Zeitschrift für Sozialpsychologie*, 10/1979., br. 1, 30.-44. [hrvatski prijevod u zborniku *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*, Zagreb 2009., 37.-56.]
- Marin FRANIČEVIĆ, “‘Zimsko ljetovanje’ Vladana Desnice”, *Republika*, 6/1950., knj. II, br. 7, 456-457.
- Joža HORVAT, “Vladan Desnica: Zimsko letovanje”, *Književne novine*, 3/1950., br. 26, 4.
- Živko JELIČIĆ, “‘Zimsko ljetovanje’ Vladana Desnice”, *Hrvatsko kolo*, 3/1950., br. 3, 549.-555.
- Joep LEERSSEN, “The Rhetoric of National Character: A Programmatic Survey”, *Poetics today*, 21/2000., br. 2, 267.-292. [hrvatski prijevod u zborniku *Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju*, Zagreb 2009, 99.-124.]
- Krešimir NEMEC, *Povijest hrvatskog romana: od 1945. do 2000. godine*, Zagreb 2003.
- Gajo PELEŠ, *Tumačenje romana*, Zagreb 1999.

DESNIČINI SUSRETI
2005.–2008.
Zbornik radova

Uredili

Drago Roksandić
Ivana Cvijović Javorina

Filozofski fakultet u Zagrebu
Plejada
Zagreb, 2010.

Biblioteka DESNIČINI SUSRETI

sv. 3

Nakladnici

Filozofski fakultet u Zagrebu, Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
Plejada d.o.o., Zagreb

Za nakladnike

Damir Boras
Igor Ranić

Uredili

Drago Roksandić
Ivana Cvijović Javorina

Recenzent

Velimir Visković

*Tiskanje ove knjige potpomogao je
Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba*

Fotografija na naslovnici

Vladan Desnica (iz fotodokumentacije dr. sc. Uroša Desnice)

Copyright © 2010., Plejada, Zagreb

ISBN 978-953-56047-7-8

DESNIČINI SUSRETI 2005.–2008.
Zbornik radova
Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur.)

Izvršni nakladnik
Plejada d.o.o.
Zagreb, VIII. južna obala 17
tel./faks 01/3906-533
e-mail: plejada@plejada-zg.hr
www.plejada-zg.hr

Izvršni urednik
Ilija Ranić

Grafička oprema
Studio *Canis*

Lektura
Jovan Čorak

Dizajn naslovnice
Ana Pojatina

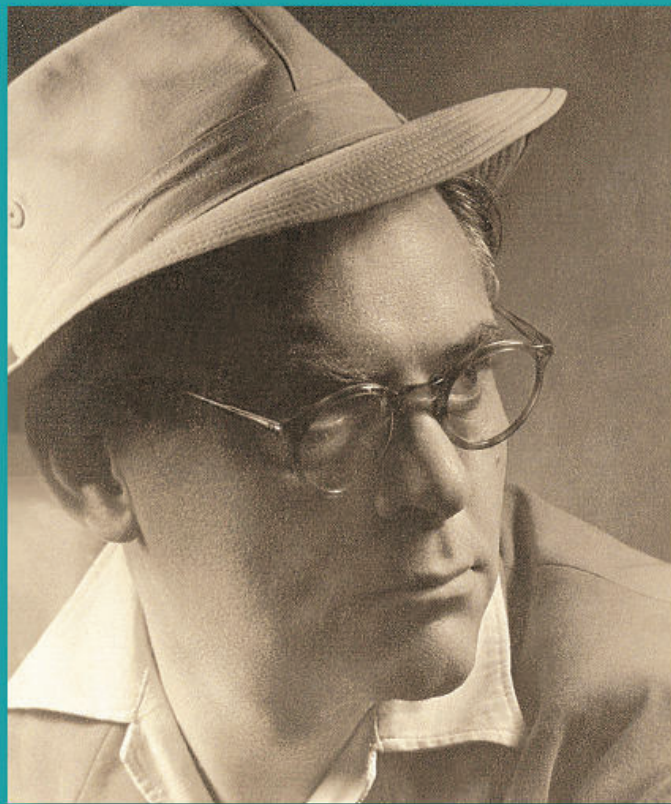
Tisak i uvez
Tiskara Zelina d.d., Sveti Ivan Zelina
rujan 2010.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 742369.

CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE
I INTERKULTURNE STUDIJE

DESNIČINI SUSRETI
2005.-2008.

Zbornik radova

Uredili
DRAGO ROKSANDIĆ
IVANA CVIJOVIĆ JAVORINA